

Padéi áldozatok (1.)

A bánsági falut sem kerülte el a kíméletlen bosszú 1944-ben

Legfájóbb seb még ma is 1944 utolsó hónapjainak tilalma. Nem a bosszú szándéka, hanem a megemlékezés, a gyász tiltása. S a tilalommal együtt maradó félelem a tisztességes emlékezésre.

1944 végén, amikor a Bánságban már véget ért a háború, a magyar lakosságra még újabb megpróbáltatások vártak. A katonai közigazgatás bevezetésével megnyílt annak a lehetőség, hogy felelősség nélkül gyilkolni lehessen, és ennek az időszaknak több mint húsz padéi magyar esett áldozatul. Talán ez lesz az első kísérlet arra, hogy ismertessük mindazokat a körülményeket, amelyek a gyilkosságokhoz vezettek e bánsági településen.

Hatvan-egynéhány év elteltével persze nehéz rekonstruálni az eseményeket, hiszen még mindig jelen van a félelem, és más okokból sem beszélnek szívesen a hozzátartozók ezekről a régmúlt eseményekről. Némi támpontot nyújt az 1975-ben megjelent Padé krónikája című tanulmány (Mata R. Sečerov, Hronika Padeja, Institut za izučavanje istorije Vojvodine, Novi Sad, 1975), amely súlyos ideológiai és nemzeti elfogultsága ellenére is számos fontos adatot tartalmaz, és amelyekre a későbbiekben többször is hivatkozunk.

A padéi mükedvelők 1939-ben, a közepén Haib János ül

A HÁBORÚ VÉGE

1944. október 7-e hajnalán a falu déli, az Aranka-híd felőli részén megjelent a szovjet hadsereg első katonai előőrsé. A lakosság már napokkal előbb meggyőződhetett a front köelségéről, hiszen már talán egy hete folyt a menekültek áradata kelet-nyugat irányába, vagyis Nagykikinda irányából éjjel-nappal szakadatlanul mentek a fogatos kocsik a padéi kompra, onnan pedig tovább Bácskán keresztül nyugati irányba. Elsősorban a Romániához tartozó bánsági németek képezték a menekültek többségét, de menekült mindenki, aki valamilyen okból nem érezte magát biztonságban a háború végének közeledtével. A komp, sőt egy időben két komp is szállította a menekülteket, mindenki mehetett annak ellenére is, hogy a Tisza valamilyen módon országhatárnak számított. Ezért nem számított meglepetésnek, amikor a szovjet hadsereg megjelent a faluban, mindenki tudta, ez már csak idő kérdése volt. Tehát nem került sor semmilyen harci cselekményre a faluban, leszámítva talán a pravoszláv templom tornyát ért találatot. Erre is féltreértés miatt került sor, hiszen a szerb pópa örömeiben harangoztattott, míg a szovjet tüzéparancsnok valamilyen üzenetnek vélte a Tiszán túl lévő ellenség számára, ezért parancsot adott annak elhallgattatására. Mások úgy emlékeznek, hogy a Tisza bácskai oldaláról, a visszavonuló tüzerek lötték ki a tornyot. A szovjet katonaságnak nem Padé elfoglalása jelentette a gondot, hanem a Tiszán való átkelés, mivel erre sem a komp, sem pedig a csónakok nem jelenthettek megfelelő megoldást. Hogy a katonák tizezrei, valamint a nehézfegyverzet is átjuthasson a Tiszán, híd kellett építeni a gyors és biztonságos átkelés érdekében. Így a szovjet katonaság építette meg az első padéi hidat a mai kompjarrattól valamivel északabbra, az Aranka-töltés folytatásában. Mivel a híd nagyobb része tölgycölöpökre épült, a falutól délre eső erdőben a megfelelő faanyag kitermelésében a falu lakosságának is részt kellett vállalnia, és ezek között voltak olyanok is, akiket később kivégeztek.

AZ ELŐZMÉNYEK

Padé, ez a több mint 750 éves múltra visszatekintő falu mindig többnemzetiségűnek számított. Ha csak az újabb kori történetét vesszük figyelembe, vagyis a falu újratelepítésétől számítjuk, akkor is megállapíthatjuk, hogy lakóinak többsége mindig magyar volt, és a magyarokon kívül jelentősebb számban csak szerbek lakták. Igaz, közigazgatásilag egészen 1923-ig két külön önkormányzatról beszélhetünk, de a két település egybeépült, tehát mind a

Szerb Padé, mind pedig Magyar Padé ugyanazon a településen létezett. Jelentősebb nézeteltérés a falu különböző nemzetiségű lakossága között sohasem volt.

Az első világháború szele megérintte Padét is, így a szövetségi haderők 1918 novemberének végén elfoglalták Észak-Bánságot is. A falu szerb lakossága örömmel üdvözölte a „felszabadítókat”, és néhány szerb szélsőséges igyekezett megmutatni, ki lesz a jövőben az úr, míg a magyar lakosság várakozó állásponton volt, és a békeszerződéstől várta a végleges megoldást. A falu lakossága körében olyan hírek keltek szárnyra, hogy az országhatárt az Aranka folyó vonalán húzzák meg, mivel Bánság északi részét többségében magyarok lakták. Ebben az esetben maga a település Magyarországhoz tartozott volna, de a lakosság tulajdonában lévő termőföldek jelentős része már egy másik országban maradt volna. Végül is Trianon vetett véget a találgatásoknak, az egész Bánság, így Padé sorsa is eldőlt. Mivel Magyarország és a SZHSZ Királyság között létrejött megállapodás szerint lehetőség volt az önkéntes lakosságcserére, mindkét részről néhány család új hazát választott magának.

Egy idő után a kedélyek megnyugodtak, habár a magyaroknak az első általános választásokon nem volt szavazati joguk, így Magyar Padé (időközben felsőbb utasításra Új Padé-ra változott a neve) előjáróit is „felülről” nevezték ki. Hamarosan a két település, több sikertelen kísérlet után, igaz, most belügyminisztériumi rendeletre, de egyesült. Szerb részről ennek örültek, mivel hatalmukat most már az egész településre kiterjeszthették, míg a magyarok saját befolyásuk csökkenését féltették. A későbbiek folyamán ez a félelem be is igazolódott. A magyarok számára megmaradt a remény, hogy esetleg a határokat nem véglegesen húzták meg a két ország között.

Fontos még megemlíteni, hogy a padéi magyar lakosság túlnyomó része földnélküli szegény napszámos

A padéi közsegháza

volt, akik a szerbekkel ellentétben nem részesültek az első világháborút követő földosztásban, így az emberek a legnehezebb körülmények között tengették életüket. Ezt a nehéz gazdasági helyzetet még tetézte Bánság feldarabolása három állam között, ami megbontotta az addig kialakult gazdasági kapcsolatokat, így a megélhetést még kilátástalanabbá tette.

A két háború között a faluban gazdag művelődési élet folyt, mivel még az első háború előtt megalakult Polgári- és Gazdakör felújította munkáját annak ellenére, hogy az új hatalom néhány évre betiltotta annak tevékenységét. A lelkes kultúr munkások, akikről a későbbiekben még szó lesz, biztosították a magyarság tartását a kisebbségi sorsban is. Talán túlzások nélkül elmondható, hogy ilyen gazdag művelődési életet a padéi magyarság sem ezt megelőzően, sem pedig utána nem élt. A művelődési élet mozgatói a pedagógusok, az iparosok és kereskedők, valamint a jómódú parasztemberek voltak.

(Folytatjuk)

■ ISPÁNOVICS István